

L-Imnara No. 16

IL - NAJJA FL - IMGHODDI

Mary Ghio

Il-*hajja* fl-*imgħoddi* ma kienetx komda. Il-*mara* tad-*dar* kienet tqum fl-*erbgħa* ta' *filgħodu*, u wara li tisma l-*quddiesa* ta' l-*ewwel*, tmur fuq il-*banju* taħsel xi *ħasla* *ħwejjeġ*. *ħasla* *ħwejjeġ* kien fiha *kedda*, għax kien ikollha taħsel, *tgħalli*, *tlaħlaħ* u *tonxor*, u wara *tixxotta* l-*kwantita*' ta' ilma li tkun *xerdet* ma' l-*art*. *Ix-xirja* kien ikollha *ssir kuljum*, għax *fridge* ma kienx hawn.

Il-*bir* u l-*bomblu* kienu *jridu jagħmlu tajjeb* biex fis-*sajf* ikunhemm *xarba friska*; il-*kaxxa* tas-*silg* giet aktar il-*quddiem*. Din il-*kaxxa* kient ta' l-*injam* *miksija biż-żingu*; *jifgħu* fiha *blokka silg imgeżwra* go *biċċa flanela* jew go *biċċa kaxxa ħażina*, u fiha *jpoġġu l-frott* u xi *fliexken* ta' l-*inbid* jew ta' l-*ilma*.

Meta l-*mara* tigi *bix-xirja* *tibda tikkorda* l-*borma*. Tagħmel *borma ħaxix*, *tittfagħha* xi *biċċa żaqq*, xi *widna*, *zewġ saqajn* *immellha* u xi *denb tal-ħanżir*, u jien ngħid kif kienu *jgħidu* dak *iż-żmien*... "tagħmel *daqsxejn kawlata tagħqad* fuq *id-difrejn*". Il-*mara* *Maltija* *dejjem kienet tħobb* *issajjar*. *ħaxix bil-kirxa*, *stuffat tal-majjal* jew *tal-pubbun*. L-*Erbgħa* u l-*Gimgħa* *bigilla*, *sfineġ tal-bakkaljaw*, *aringi*, *inċova*, ma' *ftit fażola*, *zebbuġ* u *marinat* kien l-*ikel favorit* tal-*ħaddiem Malti*. *Imqarrun*, *ross fil-forn*, *torti*, *tigieġa* jew *fenek*, kienu l-*aktar* li *jissajru fil-ħdud* u l-*festi*.

Għand tal-*forn* kienu *jieħdu id-dixx* bl-*ikel mgħotti* b'*sarvetta*. Il-*furnar* kien ikollu *biċċiet taż-żingu* *mqattgħin* xi *sitt centimetri kwadri*, b'*gang* f'*toqba fit-tarf*. Dawn kienu *jkunu tnejn tnejn* bl-*istess numru*, biex *wieħed jiddendel mad-dixx*, u l-*ieħor jinżamm minn sidu* biex *meta jigi lura għalih isibu jaqbel* u ma *jinbidillux*.

Waqt il-*faċendi*, l-*mara* *maltija* kienet *tħobb tgħanni*. Dawn *ħuma* xi *ftit mill-għanjiet* li kienu *jgħannu waqt il-ħasil* tal-*ħwejjeġ*:

Ajma qalbi kemm tuġagħni,
Qed tuġagħni, għandha biex...
Qabel kellha min iħobbha,
U miskina 'ssa mgħandhiex.

ħanini beċċun bajdani,
Fejn imur ižoqquhuli;
ħanini jagħmel għa żaqqu,
Għad xi darba joħduhuli.

Fejn hu dak iż-żmien ta' dari
Meta xebba taqbad tħobb?
Għanet tagħmel xejn ma tiekol,
Ljieli tagħmel ma torqodx!

In-*nisa* kienu *jgħannu anki waqt* li kienu *jfetthu* l-*ħaxixa* jew *is-suf tan-nagħaġ* biex *jimlew is-saqqu* jew *il-mitraħ*. *Imtieraħ* kien *hemm tat-tiben*, *tas-suf* jew *tal-ħaxixa*. *Is-suf*, l-*ewwel* kienu *jaħslu* il-*baħar* jew *fl-ilma bil-melħ* biex ma

L-Imnara No. 16

j dewwid x, u wara l i j i n x e f s e v w e i f e t t h u h i / * A •
 bil-balla; di nukoll kienu jfett uha, u* wara i VLV* V e n e t ****
 j i t t r a p u n t a w h l a b r a t » i l * x i o x n a j g i d u l h a r o s e i ? ! î * 1 £ î 5
 kienu jaqtg u bi iet tad-drapp tondi daqs sold *
 ente mi, u m b a g a d i p o f r u b i a t a M 1 - o h r a ^ u a i i - m i ^ * * *
 i d a l 1 - i r o s e l l a b i s p a g a t w i l a r n i m t a t a g M 1 , •
 m i n n f u q g a l t a M . t i n f r i b e d t i n g h a f a s u t i n t r a b a t ' t a j j e b u
 t i n q a t a ' b l - i m q a s s ; k i e n u j i b q g u s e j r i n h e k k , j a g n U u h o m ' x i
 e w t i x b a r m i n n x u l x i n , s a k e m m j i m l e w w t u l i 1 - m i t r a K o l b i

f f t W a r ^ ^ n a t j f . t a * b i * b i e * i d d u r b i l - f a m i l j a , i 1 - m a r a k i e n e t
 t i s t r i e b i l l i k i e n e t t o r o s i u d e j n i 1 - b i e b t a ' b a r r ^ u
 t o q g o d t r a q q a ' x i q a l z i e t , p e d u n i j e w 1 i b s a . L - e w w e l i d d a b a l
 q i s h a b a j d a t a ' 1 - i n j a m f i l - p e d u n a , u m b a g a d k i e n e t t o q g o d
 t r a q q a ' b i l - p a e n z j a k o l l h a , w a q t l i t g i d x i k e l m a r o a l - a r a d w a r
 x i p r o b l e m a t a l - f a m i l j a .

H a f n a m i l l - i r i e l , w a r a x - x o g o l k i e n u j m o r r u 1 - k a i n t a l -
 b a n d a j e w o x i a n u t t a * 1 - i n b i d , j i n t a s b u m a d w a r x i r o e j d a
 j i x o r b u x i p i n t a . M i n i d a a n b i l - p i p a u m i n j o b r o m x i s i g a r -
 r e t t , u j i r r a k k o n t a w x i j k u n a r a m a t u l i l - u r n a t a f u q i x - x o g o l ,
 u j e k k f o s t h o m j i n z e r t a j k u n h e m m x i w i e e d l i j b a a r k i e n
 j o q g o d j i r r a k k o n t a k e m m i 1 - g a r q a r a m a ^ w i u , u k e m m n i e s
 i l t a q a ' m a g h o m b i l s i e n u d r a w w i e t d i f f e r e n t i . . . i e j j e n 1 - i s t o r -
 j a b ' d a w k t a ' r o a d w a r u a t t e n t i u m i s t a g b a b ' d a k k o l l u l i
 j i s i m g u .

L - i s t e s s k i e n j i r i f i 1 - w i e n e t t a ^ 1 - i k e l f e j n 1 - i s t e j j e r
 m a j o n q s u x . l x - x a t t t a l - B e l t k i e n h e m m i 1 - w i e n e t t a ' 1 - i k e l
 g a l d a w k l i j a d r a u t a ' b u r d n a r a , q a d d i e f a t a d - d g a j e s u f t a d d i e m a
 o r a l i k e l l h o m m i s t i e r f u q i 1 - b a a r ; p l a t t k i r x a j e w g a i n
 k i e n j i s w a s o l d b i s s . . . e r b a m i l l e m i t a ' H u m .

F l - a n t i k v e r u l i k i e n h a w n i l - f a q a r u k u l a d d j i x t r i b i s -
 s o l d i u 1 - T i b u b , p e r o ' 1 - i k e l k i e n e n w i n u t a j j e b ; j i e n u k o l l
 n i f t a k a r i t - t o g m a t a ' 1 - i k e l x o r t ' o r a , a k t a r b n i n a . A n k e
 s e m p l i i b i a n o v a b a j d a k e l l h a t o g m a o h r a i . . . .